Hallitusneuvos Tiina Muinonen VN/18098/2025
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 182/2026 vp)

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti hallitus uudistaa lastensuojelulainsäädännön. Uudistus toteutetaan kahdessa vaiheessa ja tämä hallituksen esitys on uudistuksen toinen vaihe.

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi uusi lastensuojelulaki, joka kumoaisi voimassaolevan samannimisen lain. Esityksellä muutettaisiin lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia, oppilas- ja opiskelijahuoltolakia, terveydenhuoltolakia sekä lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Esitys sisältää myös teknisluonteisia muutoksia useisiin muihin lakeihin.

Lastensuojelulain muutosehdotukset kytkeytyvät keskeisiltä osin samanaikaisesti eduskunnassa vireillä olevaan hallituksen esitykseen laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 180/2026 vp). Muutoksilla edistettäisiin hallitusohjelman mukaista varhaista tukea, moniammatillista lapsiperhetyötä ja lastensuojelun avopalveluja painottavaa palvelurakennetta.

Esityksessä ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.7.2027. Myös sosiaalihuoltolain muutokset (HE 180/2026 vp) on edotettu tulemaan pääosin voimaan 1.7.2027.

Eduskunta liitti lastensuojelulainsäädännön ensimmäisen vaiheen uudistusta koskevaan vastaukseensa viisi lausumaa (EV 61/2026 vp - HE 149/2025 vp), joista ensimmäinen koskee muun ohella lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän uudistamista: ”*Eduskunta edellyttää, että lastensuojelulain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa valtioneuvosto uudistaa lastensuojelulakia sääntelyn sovellettavuuden, päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän ja valvonnan selkeyttämiseksi sekä vahvistaa painopistettä ennaltaehkäiseviin lasta ja perhettä tukeviin palveluihin raskaampien lastensuojelun palvelujen tarpeen vähentämiseksi”.* Vastauksen muut lausumat koskevat lähinnä ensimmäisen vaiheen muutosten toimeenpanoa ja seurantaa.

Käsillä olevassa esityksessä selkiytetään päätöksentekoa koskevan sääntelyn rakennetta keskittämällä säännökset lastensuojelulain lukuun 4. Lakiesitykseen ei aikataulusyistä ollut mahdollista sisällyttää päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän sisällöllistä uudistamista asian laajuus huomioon ottaen. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on kuitenkin asettanut 27.8.2026 työryhmän jatkamaan ensimmäisen vaiheen uudistamistyön aikana jo aloitettua valmistelutyötä sääntelyn uudistamiseksi. Työryhmässä ovat STM:n ohella edustettuina oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, tuomioistuinvirasto sekä hyvinvointialueiden YTA-tasoinen edustus. Työryhmässä on lisäksi edustus korkeimmasta hallinto-oikeudesta sekä hallinto-oikeudesta. Asettamispäätöksen mukaisesti työryhmän tehtävänä on arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän uudistaminen edellyttää sekä valmistella ehdotukset tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi.

Lastensuojeluasian vireilletulo ja lastensuojelun asiakkuus

Osana sosiaalihuoltolain uudistusta nykyiset lapsia koskevat ilmoituskäytännöt ja vireilletulo yhdistettäisiin siten, että jatkossa kaikki asiakkuudet käynnistyisivät sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina. Jatkossa myös lastensuojeluilmoituksesta sekä ennakollisesta lastensuojeluilmoituksesta säädettäisiin sosiaalihuoltolaissa. Itse lastensuojeluilmoitusta koskevaan sääntelyyn tai ilmoituskynnykseen ei esitetä muutoksia.

Esityksessä lastensuojelun asiakkuuden kynnystä uudistettaisiin siten, että asiakkuuden alkamisen kriteerit nostettaisiin lähemmäs nykyisiä huostaanottokriteereitä. Esityksen tarkoituksena on selkiyttää sosiaalihuollon ja lastensuojelun tällä hetkellä epäselväksi koettua rajapintaa. Epäselvyys liittyy ennen muuta sosiaalihuoltolain mukaisen erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmän ja lastensuojelun asiakkuuden kriteereiden samankaltaisuuteen. Muutoksen tavoitteena on myös siirtää palvelujärjestelmän painopistettä viimesijaisesta lastensuojelusta varhaisempaan tukeen sekä kirkastaa lastensuojelun viimesijaista tehtävää. Lastensuojelun asiakkuutta ei jatkossa tulisi käynnistää, jos lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeisiin voidaan vastata varhaisemman vaiheen tuella ja palveluilla. Lastensuojelun asiakkuus alkaisi jatkossa, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaisi, että lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi vaarantaa käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään ja lapsen erityinen suojelun tarve edellyttää ehdotetun lain mukaisia toimenpiteitä. Lisäksi ehdotetaan säädettävän, että lastensuojelun asiakkuus voisi alkaa myös silloin, jos lapsi tai hänen huoltajansa tai vanhempansa ei ota vastaan sosiaalihuoltolain mukaista tukea tai palveluja lapsen ilmeisestä suojelun tarpeesta huolimatta ja lapsi tarvitsee tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Edelleen asiakkuus alkaisi myös silloin, kun ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi lapsen asian tultua vireille jatkossa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetulla tavalla.

Sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelun avohuolto

Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevassa esityksessä HE 180/2026 vp esitetään uudistettavan lapsiperheitä koskevia palveluja siten, että voimassa olevan sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaista perhetyötä, 26 §:n mukaista kasvatus- ja perheneuvontaa sekä lastensuojelulain 36 §:n mukaista tehostettua perhetyötä koskeva sääntely kumottaisiin. Niiden ja kotiin vietävänä ja ryhmämuotoisena toteutettavan perhekuntoutuksen tilalle ehdotetaan uutta lapsiperheiden tuen palvelua. Muutoksen tarkoituksena on purkaa sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain avohuollon päällekkäisiä palvelurakenteita ja mahdollistaa jatkossa asiakkaan saama riittävä tuki joustavasti, ilman että hänen asiakkuutensa täytyy siirtää toiseen palveluun tai toisen lainsäädännön mukaiseen palveluun.

Esityksessä myös ehdotetaan, että sosiaaliohjaus ja sosiaalityö eivät jatkossa olisi määritelmällisesti enää sosiaalipalveluita, vaan sosiaalihuollon viranomaistehtävistä ja asiakkaan tukemisesta muodostuvaa sosiaalihuollon ydintoimintaa. Nämä olisivat myös ensisijaisia suhteessa sosiaalipalveluihin, jos ne ovat asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivia ja riittäviä.

Sosiaalihuoltolakiin esitettyjä muutoksia mukaillen lastensuojelulaissa säädettäisiin jatkossa avohuollon työskentelystä, mikä tarkoittaisi, että lapsen ja häneen perheensä tuen tarpeisiin olisi vastattava ensisijaisesti sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle olisi tarvittaessa avohuollon tukitoimena järjestettävä sosiaalihuoltolain 3 luvussa tarkoitettuja sosiaalipalveluja. Avohuollon tukitoimena järjestettävästä ympärivuorokautisesta perhekuntoutuksesta säädettäisiin lastensuojelulaissa kuten tälläkin hetkellä. Nykyisistä avohuollon tukitoimista ehdotettuun lakiin jäisivät niin ikään säännös toimeentulon ja asumisen

turvaamisesta. Lisäksi lastensuojelun avohuollon tukitoimena olisi myös jatkossa järjestettävä lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Esityksellä kevennettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvoitteita mahdollistamalla hyvinvointialueille nykyistä enemmän joustoa joidenkin aiemmin nimenomaisesti vastuusosiaalityöntekijälle säädettyjen tehtävien hoitamisessa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärää ei ehdoteta muutettavaksi, mutta esityksessä ehdotetaan, että poikkeustilanteissa asiakasmäärä voitaisiin tilapäisesti ylittää, jos se olisi välttämätöntä lapsen edun turvaamiseksi. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi se, että lapsi tarvitsee kiireellisiä lastensuojelutoimenpiteitä. Lisäksi esitetään, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeisistä tehtäväkokonaisuuksista säädettäisiin selkeyden vuoksi omassa pykälässä.

Huostaanottoa koskeva sääntely

Lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätös on lapsen tahdosta riippumatonta huoltoa koskeva hallintopäätös. Päätöksillä puututaan erityisesti lapsen, mutta myös tämän huoltajan ja vanhemman, perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin, kuten yksityiselämän suojaan, itsemääräämisoikeuteen ja henkilökohtaiseen vapauteen. Viime kädessä kysymys on lapsen oikeudesta riittävään suojeluun ja lapsen edun mukaiseen hoitoon ja huolenpitoon. Näin ollen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva sääntely liittyy vahvasti perustuslain 19 §:n 1 momenttiin, joka turvaa jokaiselle subjektiivisen oikeuden välttämättömään huolenpitoon. Päätöksellä toteutetaan myös lapsen etua ja muita lapsen oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen (SopS 59-60/1991, LOS) mukaisia velvoitteita.

Huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevien toimien viimesijaisuuden vahvistamiseksi esityksessä ehdotetaan, että lastensuojelulain säännöksessä velvollisuudesta huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen todettaisiin nimenomaisesti, että toimiin voitaisiin ryhtyä vain, jos lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- tai terveydenhuollon palvelut ja avohuollon työskentely ja tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka, jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Edelleen selvitettynä tulisi olla, ettei lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun lapsen huoltoa koskevan sopimuksen vahvistamiselle ole edellytyksiä ja, että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Varsinaiset huostaanottokriteerit olisivat edelleen samat kuin nykyisessä sääntelyssä eli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Edelleen huostaanoton luonne huomioiden huostassapidon lopettamista koskien ehdotetaan täsmennettäväksi, että, jos huostassapito ei enää edistä huostaanoton tarkoituksen toteutumista eikä ole lapsen edun mukainen, laissa säädetty viranhaltija voi tehdä päätöksen huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian edellyttäen, että

lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseen voitaisiin vastata riittävästi tämän lain mukaisella tuella tai muilla sosiaali- ja terveyspalveluilla.

Lastensuojelulaitoksia koskevat muutokset

Esityksessä mahdollistettaisiin joustavuutta lastensuojelulaitoksen henkilöstömitoituksiin ehdottamalla kahdenlaista mitoitusta: laissa säädettäisiin edelleen asuinyksikkökohtaisesta minimimitoituksesta, mutta sen lisäksi säädettäisiin lapsikohtaisesta mitoituksesta.

Esityksessä lisättäisiin säännös, jonka mukaan asuinyksikössä tulisi olla 1 hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva työntekijä lasta kohden. Tätä niin sanottua lapsikohtaista mitoitusta voitaisiin soveltaa asuinyksikkökohtaisen minimimitoituksen ylittävissä tilanteissa. Asuinyksikössä saataisiin jatkossakin hoitaa yhdessä enintään seitsemää lasta tai nuorta ja asuinyksikössä tulisi olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Edelleen, jos samassa rakennuksessa olisi useampi asuinyksikkö, asuinyksikköä kohden tulisi olla vähintään kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää, kuten tälläkin hetkellä. Uutta olisi, että jos yhdestä asuinyksiköstä koostuvaan lastensuojelulaitokseen olisi muutoin kuin tilapäisesti sijoitettu vähemmän kuin 7 lasta, laitoksessa tulisi olla vähintään 6,5 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää nykyisen 7 sijaan. Lisäksi ehdotetaan, että asuinyksikön ollessa tilapäisesti tyhjä, rinnakkaisen asuinyksikön henkilöstö voisi hoitaa tyhjänä olevan asuinyksikön päivystämisen.

Ehdotusten arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin menoja yhteensä noin 1,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja noin 3 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien.

Turvahenkilöt lastensuojelulaitoksissa

Esityksessä mahdollistettaisiin lastensuojelun laitospalvelun tuottajalle turvahenkilön palkkaaminen osaksi lastensuojelulaitoksen pysyvää henkilökuntaa.

Turvahenkilöitä koskevista säännöksistä perustuslain kannalta merkittävät säännökset liittyvät turvahenkilöiden tehtäviin, toimivaltuuksiin ja voimakeinojen käyttöön. Ehdotuksia on arvioitava ennen muuta suhteessa perustuslain 7 §:n henkilökohtaista vapautta ja 9 §:n liikkumisvapautta koskevien oikeuksien kannalta. Lisäksi on arvioitava sääntelyn suhdetta perustuslain 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan niin toimivaltuuksia käyttävän tahon kuin esimerkiksi voimankäytön kohteeksi joutuvan tahon kannalta. Perustuslain 124 §:n näkökulmasta kysymys on ensinnä siitä, onko sääntelyssä kysymys sellaisesta merkittävän julkisen vallan käytöstä, jota PL 124 §:n mukaan ei edes antaa muulle kuin viranomaiselle. Henkilötietojen keräämiseen liittyen säännöksiä tulee arvioida perustuslain 10 §:n 1 momentin henkilötietojen suojaa koskevan säännöksen näkökulmasta.

Samalla kun turvahenkilöitä koskevalla sääntelyllä puututtaisiin edellä mainittuihin perusoikeuksiin, sillä pyrittäisiin turvaamaan PL 7 §:n 1 momentissa säädettyjä oikeuksia mahdollistamalla nykyistä paremmin laitoksessa olevien henkilöiden turvallisuuden suojeleminen. Henkilökohtaista turvallisuutta koskeva säännös turvaa kyseistä oikeushyvää julkisen vallan itse toimeenpanemilta loukkauksilta, mutta edellyttää myös valtiolta toimenpiteitä jokaisen turvallisuuden suojaamiseksi ulkopuolisia loukkauksia vastaan. Turvahenkilöitä koskeva sääntely toteuttaisi osaltaan perustuslain 22 §:ään sisältyvää julkisen vallan korostunutta velvollisuutta aktiivisesti turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä koskien sekä LOS:n 3 ja 19 artiklan mukaisia julkisen vallan

velvoitteita turvata lapsen etua sekä suojella häntä väkivallalta, hyväksikäytöltä ja muulta vahingoittavalta tai huonolta kohtelulta.

Turvahenkilön toimivaltuudet ja oikeus voimakeinojen käyttöön on pyritty laatimaan tarkkarajaisiksi ja täsmällisiksi ottaen huomioon suhteellisuusperiaatteesta johtuvat vaatimukset perusoikeuksien rajoittamiselle. Toimivaltuudet olisivat alueellisesti rajatut siten, että ne olisivat voimassa vain laitoksessa ja sen yhteydessä olevalla alueella. Turvahenkilö saisi käyttää toimivaltuuksiaan vain hoitaessaan hänelle laissa säädettyä tehtävää. Eri toimivaltuuksien käytölle on asetettu yksityiskohtaisia edellytyksiä. Turvahenkilöitä koskevan sääntelyn vaikutuksia perusoikeuksiin pyrittäisiin lisäksi osaltaan rajoittamaan säätämällä turvahenkilön tehtävissä noudatettavista periaatteista. Velvoittavat periaatteet asettaisivat suhteellisuusperiaatteen mukaisesti pidäkkeitä ennen muuta voimakeinojen käytölle ja edellyttäisivät turvahenkilöltä muutoinkin mahdollisimman perusoikeusmyönteistä menettelyä.

Turvahenkilön tehtävä on luonteeltaan tosiasiallista hallintotoimintaa, eikä toimivaltuuksien käyttöön siten liittyisi hallintopäätösten tekemistä ja muutoksenhakuoikeutta. Ehdotettuun sääntelyyn sisältyisi kuitenkin oikeusturvaa varmistavina elementteinä erityisesti turvahenkilön velvollisuus laatia tapahtumailmoitus, rikosoikeudellisen virkavastuun ulottuminen turvahenkilöön sekä turvahenkilön käytön ilmoittamista ja henkilön turvahenkilönä käytön lopettamista koskevat säännökset. Sekä turvahenkilön että hänen toimenpiteidensä kohteiden oikeusturvan kannalta tärkeitä olisivat myös ainakin turvahenkilön koulutusta ja kokemusta sekä hänen ominaisuuksiaan ja taustaansa koskevat edellytykset, palveluntuottajan velvollisuus järjestää perehdytystä, turvahenkilön velvollisuus käyttää tunnistekorttia ja velvollisuus ilmaista asemansa ja toimivaltuutensa sekä toimenpiteen peruste sen kohteena olevalle henkilölle.

Turvahenkilön keskeinen tehtävä olisi sijoitettujen lasten, laitoksen henkilökunnan ja muiden laitoksessa olevien henkilöiden suojeleminen, laitoksen järjestyksen ylläpito sekä laitoksen omaisuuden suojaaminen. Turvahenkilö ei olisi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöä eikä heitä näin laskettaisi laitosmitoituksiin. Turvahenkilöllä ei olisi toimivaltaa lapsen hoito- ja kasvatustehtävissä toimimiseen eikä ehdotetun lain 12 luvun mukaista rajoitustoimivaltaa.

Lastensuojelulaitoksiin sijoitetaan muun muassa väkivaltaa käyttäviä alaikäisiä. Osalla sijoitetuista lapsista on myös päihderiippuvuutta ja/tai rikoskäyttäytymistä, mikä saattaa olla yhteydessä väkivaltatilanteisiin tai niiden uhkaan. Turvahenkilöitä voidaan laitoksissa tarvita esimerkiksi liittyen lasten keskinäisiin tilanteisiin tai tilanteeseen, jossa lapsi käyttäytyy uhkaavasti laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöä tai muuta laitoksessa olevaa henkilöä kohtaan. Laitokseen voi myös yrittää saapua ulkopuolisia henkilöitä ilman asiallista syytä ja tällaisten henkilöiden pääsy laitokseen tulisi lähtökohtaisesti voida estää. Ulkopuolinen sinänsä asiallisella syyllä laitokseen saapunut henkilö voi myös käyttäytymisellään tai varustautumisellaan aiheuttaa vaaraa laitoksessa oleville henkilöille tai laitoksen omaisuudelle esimerkiksi päihtymyksen tai muun syyn takia, jonka vuoksi tällainen henkilö tulisi voida poistaa laitoksesta.

Turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet huomioon ottaen lakiehdotuksessa on säädetty, että turvahenkilö voitaisiin palkata lastensuojelulaitokseen vain, jos se olisi laitokseen sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen toteuttamisen turvaamiseksi välttämätöntä.

Turvahenkilöllä tulisi olla tehtävään soveltuva tutkinto sekä tarpeellinen käytännön kokemus turvallisuusalan tehtävistä sekä koulutus voimakeinojen käyttämisen oikeutuksen perusteisiin ja niiden noudattamiseen käytännön tilanteissa. Käytännössä turvahenkilöksi saattaa hakeutua vartijan tehtävissä toimineita turvallisuusalan tutkinnon suorittaneita.

Turvahenkilön tulisi lisäksi olla soveltuva tehtävään. Palveluntuottajan olisi viipymättä lopetettava henkilön käyttö turvahenkilönä, jos tämä ei täyttäisi turvahenkilölle ehdotetussa laissa säädettyjä edellytyksiä. Kuten todettua, tehtävässä noudatettavista yleisistä periaatteista, toimivaltuuksista, voimankäytöstä sekä velvollisuudesta laatia tapahtumailmoitus säädettäisiin ehdotetussa laissa. Palveluntuottajan tulisi perehdyttää turvahenkilö lastensuojeluun ja lastensuojelulaitoksen erityisolosuhteisiin sekä väkivaltaa käyttävän lapsen kohtaamiseen. Työnantajan tulisi myös järjestää turvahenkilölle tarpeellinen täydennyskoulutus voimankäyttöön liittyen.

Sääntelyssä on kysymys julkisista ja yksityisistä lastensuojelun sijaishuoltoa tuottavista palveluntuottajista työnantajana ja palveluntuottajan mahdollisuudesta ottaa palvelussuhteeseen turvahenkilön tehtävään soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö. Turvahenkilön tehtäviin ei kuulu yleinen järjestyksen ja turvallisuuden valvonta vaan laitoksen järjestyksen valvonta ja siellä olevien lapsia sekä heistä huoltapitävien aikuisten suojelusta. Polisia ei ole käytännössä mahdollista saada paikalle kaikkiin tilanteisiin eikä poliisin paikalle kutsuminen olisi kaikissa tilanteissa muutoinkaan tarkoituksenmukaista, jos tilanne ei edellytä poliisin toimivaltuuksia. Kysymys on myös poliisin resurssien kohdentamisesta tarkoituksenmukaisella tavalla. Tällä hetkellä laitokset turvautuvat usein yksityisiin vartijapalveluihin, mutta vaihtuvien vartijoiden toistuva käyttö ei ole etenkään lasten kannalta välttämättä paras vaihtoehto. Ehdotetut turvahenkilöt pysyvään henkilökuntaan kuuluessaan olisivat sekä lapsille että laitoksessa oleville aikuisille tuttuja henkilöitä ja mahdollisesti heidän pidempiaikaisempi läsnäolonsa laitoksessa voisi parhaimmillaan ennaltaehkäistä tilanteiden syntymistä ylipäänsä.

Turvahenkilöiden valvonta ennakolta toteutuisi valvontalain mukaisesti palveluyksikön rekisteröintimenettelyssä. Palveluntuottajan tulee rekisteröintiä varten ilmoittaa myös mahdolliset henkilöstöön kuuluvat turvahenkilöt sekä turvahenkilöiden koulutus. Jos kyse jo toiminnassa olevasta palveluyksiköstä palveluntuottaja voisi ottaa turvahenkilön käyttöön ilmoitettuaan siitä valvontaviranomaiselle.

Ennakkovalvonnan lisäksi turvahenkilöiden valvonta toteutuisi palveluntuottajan ja palvelunjärjestäjänä toimivan sijoittajahyvinvointialueen omavalvonnan kautta. Valvonnassa korostuu palveluntuottajan oma vastuu toiminnan asianmukaisuudesta sekä palvelujen laadusta ja asiakas- ja potilasturvallisuudesta. Mikäli palveluntuottaja havaitsisi omavalvonnan perusteella epäkohtia turvahenkilön toiminnassa, sillä olisi käytössään työnjohto-oikeuteen perustuvia keinoja tilanteeseen puuttumiseksi ja epäkohtien korjaamiseksi. Lisäksi palveluntuottajan olisi viipymättä lopetettava henkilön käyttö turvahenkilönä, jos tämä ei enää täyttäisi ehdotetussa laissa turvahenkilölle säädettyjä edellytyksiä.

Palveluntuottajan ja palvelunjärjestäjän omavalvonnalliset keinot puuttua toiminnassa ilmeneviin epäkohtiin ja muihin asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantaviin puutteisiin ja seikkoihin ovat ensisijaisia. Valvontaviranomainen selvittää palveluntuottajan toiminnassa ilmeneviä epäkohtia lähtökohtaisesti silloin, kun asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita ei korjata tai voida korjata omavalvonnan keinoin. Valvontaviranomainen voi esimerkiksi kantelun tai muun ilmoituksen johdosta tai myös omasta aloitteestaan selvittää ja arvioida, onko palveluntuottajan toiminnassa myös turvahenkilöiden osalta noudatettu laissa säädettyjä periaatteita ja toimivaltuuksia. Turvahenkilöt eivät ole sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, joille valvontaviranomainen voi antaa valvonnan perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevan lainsäädännön mukaisia seuraamuksia. Siten mahdolliset valvontaviranomaisen antamat seuraamukset kohdistuisivat turvahenkilöiden työantajana toimivaan palveluntuottajaan. Valvontaviranomainen voisi kuitenkin antaa palveluntuottajan lisäksi

myös virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle turvahenkilölle hallinnollista ohjausta valvontalain 38 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Sijoittajahyvinvointialueen ja sijoitushyvinvointialueen valvontatehtävää tukemaan ehdotettaisiin myös, että palveluntuottajan olisi ilmoitettava hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille, jos sen henkilökuntaan kuuluu turvahenkilöitä. Ilmoitus olisi tehtävä myös silloin, kun turvahenkilön käyttö laitoksessa lopetettaisiin, kun turvahenkilö ei enää täytä laissa säädettyjä edellytyksiä.

Rajoitukset

Tämän esityksen pääpaino ei ole rajoituksissa. Silti joitakin muutoksia nykyiseen sääntelyyn esitetään. Yhteydenpidon rajoitusta koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että lapsen yhteydenpitoa olisi jatkossa mahdollista rajoittaa myös lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluviin henkilöihin. Nykyinen sääntely mahdollistaa yhteydenpidon rajoittamisen ainoastaan lapsen vanhempiin tai muihin lapselle läheisiin henkilöihin. Säännös voisi näin tulla sovellettavaksi esimerkiksi lapsen sellaisiin sosiaalisen median kavereihin ja tuttaviin, joita ei voida katsoa lapselle läheisiksi henkilöiksi. Vaikka sääntely toisaalta mahdollistaa puuttumisen lapsen itsemääräämisoikeuteen ja useisiin muihin perusoikeuksiin, kuten perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, viime kädessä kysymys on lapsen oikeudesta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Henkilöntarkastuksessa sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastamisen yhteydessä sallittaisiin välttämätön ja oikeasuhtainen voimankäyttö, mikäli lapsi koettaa vastarintaa tekemällä välttää toimenpiteen tekemisen. Voimakeinojen tulisi aina olla puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttö olisi sallittu vain lapsen mukana olevien tavaroiden ja päällisin puolin hänen vaatteidensa tarkastuksen yhteydessä. Vaatteiden päällisin puolin tarkastaminen tarkoittaisi esimerkiksi lapsen taskujen tarkastamisen. Voimankäyttövaltuus ei ulottuisi näin lapsen vaatteiden ja ihon väliin kätkettyjen esineiden tarkastamiseen.

Voimakeinojen salliminen merkitsee voimakasta puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tähän oikeuteen ei perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Voimankäyttöä koskeva toimivalta liitettäisiin nyt ehdotuksessa toisen rajoitustoimenpiteen toteuttamisen turvaamiseksi.

Lastensuojelulaissa on 1.10.2026 alkaen säädetty, että laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunta voi kohdistaa lapseen välttämättömiä voimakeinoja 4 b §:ssä tarkoitetun aineen tai esineen poisottamiseksi lapselta. Aineen ja esineen poisotto voi tosiasiallisesti jäädä toteutumatta, jos poisottoa edeltävän vaiheen toimenpiteen yhteyteen, tarkastamiseen, epäillyn aineen tai esineen tutkimiseksi ei säädetä vastaavaa voimankäytön mahdollisuutta.

Ehdotetun lain 89 §:ssä säädettäisiin nykyiseen tapaan rajoitusten käytön yleisistä edellytyksistä, jotka tulee aina täyttyä. Ehdotettu sääntely yhdessä rajoitusten käytön yleisten edellytysten kanssa korostaa suhteellisuusperiaatteen (lievimmän puuttumisen periaate) mukaisesti, että voimankäyttö tulee olla laissa säädetyn tavoitteen saavuttamiseksi välttämätön ja, että käytettävissä olevista toimenpiteistä aina valitaan lapsen itsemääräämisoikeutta tai muuta perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide. Voimakeinojen käytön tulee olla viimesijaista ja siihen tulisi turvautua vain poikkeustilanteissa. Voimakeinojen tulisi olla tarkoituksen toteuttamiseksi paitsi välttämättömiä myös puolustettavia lapsen ikä ja

käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Arvioinnissa olisi otettava huomioon myös lapsen kehitystaso. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota vastarinnan vaarallisuuteen tai vakavuuteen.

Lain 88 §:n 2 momentissa säädettäisiin lastensuojelulaitoksen palveluksessa olevan henkilöstön, jolle on annettu lailla rajoitustoimivaltaa, virkavastuusta. Lisäksi säädettäisiin voimankäyttövälineiden kiellosta sekä informatiivisen viittauksen avulla siitä, että voimakeinojen liioittelusta säädetään rikoslaissa. Voimankäyttötilanteista olisi myös tehtävä kirjallinen selvitys lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen – rahoituslisäykset

Esityksessä ehdotetaan lisärahoitusta tutkintoon valmentavan opetuksen (ns. TUVA) turvaamiseksi koulukodeissa. Yksityisten koulukotien perusopetuksen yhteydessä järjestämä TUVA-koulutus rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisella rahoituksella, jonka vuoksi lakia muutettaisiin rahoituksen lisäämiseksi. Valtion lastensuojelulaitoksen ja sen yhteydessä toimivan koulun järjestämä TUVA-koulutus puolestaan rahoitetaan valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenomomentilta, johon esityksessä ehdotetaan kohdennettavan lisärahoitusta. Yhteensä TUVA-koulutuksen kustannuksiin kohdennettaisiin 0,8 milj. euron lisäys opetus- ja kulttuuriministeriön momenteille.

Eräitä muita ehdotuksia

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi nykyinen sekavaksi ja vaikeasti sovellettavaksi koettu 17 §:n sääntely, joka koskee ***rajat ylittäviä lastensuojelutilanteita***. Sääntelyyn ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia, mutta nykyistä sääntelyä selkiytetään.

Lastensuojelun edunvalvontaa koskevaa sääntelyä uudistettaisiin. Hyvinvointialueiden velvollisuudesta hakea lapselle lastensuojelun edunvalvoja säädettäisiin nykyistä selkeämmin. Myös huoltajan passiivisuus lapsen puhevallan käytössä voisi olla syy hakea edunvalvojaa, jos lapsen edun toteutuminen ja asian selvittäminen muutoin vaarantuisivat. Laissa säädettäisiin jatkossa myös siitä, että edunvalvojaksi ei voisi määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa tai suhteessa lapsen etuun. Jatkossa edunvalvojaksi määräämisen edellytyksenä myös olisi, että henkilö on toimittanut tuomioistuimen nähtäväksi rikosrekisterilaissa tarkoitetun rikosrekisteriotteen, mikä mahdollistaisi henkilön rikostaustan selvittämisen ennen kuin hänet määrätään tehtävään.

Jatkossa säädettäisiin myös, että edunvalvojalla olisi oikeus saada tehtävään käyttämäänsä aikaan ja suorittamiinsa toimenpiteisiin sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Palkkiosta ja kulujen korvaamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, joka on esitysluonnoksen liitteenä. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä palkkioiden määräytymisestä tai enimmäismääristä, mitä on pidetty ongelmana myös lastensuojelun edunvalvonnan kustannusten hallinnan näkökulmasta.

Lisäksi uudistettaisiin nykyinen lastensuojelulain 28 §:n säännös, joka koskee tuomioistuimen **lupaa lapsen tutkimiseen.** Jatkossa lupa-asiasta päätettäisiin viranomaistasolla eikä enää hakemusasiana hallinto-oikeudessa. Sääntely vahvistaisi kehityssuuntaa ja tavoitteita, että hallinto-oikeuksissa käsiteltäisiin valitusasioita ensi asteen päätöksenteon sijaan. Nykyinen hakemusmenettely on myös hidas hallinto-oikeuksien pitkän käsittelyajan vuoksi eikä menettely näin toimi siten kuin on tarkoitettu.